

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. XIX. Iterum de apparitionibus. Quid in his servandum, quid vitandum sit. Apparentium diversa genera. Deus, Angeli, & Sancti quomodo appareant. Divinae apparitiones quibus notis ab Angelicis ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

mutabilia facientem, nihilque patientem. Vident omnes creaturas ab ipso emanantes & dependentes: videt modum quo divinæ personæ animam inhabitant, sicut scriptum est (b), *Ad eum venimus & mansionem apud eum faciemus*: & quia intimè in hoc statu adhæret Deo, & suavitatem æternæ felicitatis prægustans, torrente voluptatis ejus inebriatur; ideo Theresia (c), quæ propriâ experientiâ hujus visionis celsitudinem & jucunditatem didicit, postquam eam sapientissimè explicavit, spirituale quoddam conjugium inter Deum & animam eâ mediante contrahi docet, sicut ait Apostolus (d), *Qui adheret Deo unus spiritus est*. Nam si anima perfectè diligit, nupsit; ut ait Bernardus (e), *Verè spiritualis sanctique coniubii contractus est iste*. Parùm dixi contractus, complexus est. Ergo quam videris animam relictis omnibus Verbo totum omnibus adhærere, Verbo vivere, Verbo se regere, de Verbo concipere quod pariat verbo: quæ possit dicere, mihi vivere Christus, & mori lucrum; puta conjugem, Verboque maritatum. Sed in his immorari non est hujus loci. Tertius denique & supremus gradus divinæ visionis ille est, quo divina majestas non jam per speculum & in ænigmate, sed clarè & intuitivè videtur sicuti est. Licet enim hæc visio non ad hoc ærumnosum exilium, sed ad futuram patriam pertineat, Deo ipso testante, (f), *non videbit me homo & vires*: quibusdam nihilominus sanctissimis & perfectissimis viris adhuc in carne degentibus hanc felicitatem singulari Dei munere contigisse, ut clarâ Dei visione veluti per transitum & in momento lumine gloriæ illustrati fruereutur, non ignobilium Theologorum, ut supra indicavimus, sententia est. Afferunt multi de Moyse, cui dixit Deus petenti & desideranti faciem ejus videre, *Ego ostendam tibi omne bonum* (g). Afferit de Paulo Angelicus Doctör (h) & de Benedicto Monachorum Patre Bernardus, qui de illa visione sermonem habens, quâ Deus videtur facie ad faciem, & creaturæ videntur in Creatore, ait (i): *Ad quam excellentiam, licet ad modicum, rapta fuisse videtur anima illa beata, sancti scilicet Benedicti, quæ collectum sub uno solis radio mundum universum conspexit: de quo miraculo beatus Papa Gregorius in libro Dialogorum scribens, Videnti, inquit (k), Creatorem angusta est omnis creatura*. Hæc Bernardus Gregorius

(b) *Ioa. 14: 23.* (c) *Cass. anim. & mans. 7. c. 1. & 2.*
 (d) *1 Cor. 6: 17.* (e) *In Cant. ser. 83. & 85.*
 (f) *Exod. 33.* (g) *Ibid.* (h) *2. 2. qu. 175. ar. 3.*
 (i) *Serm. 9. de diversis.* (k) *Lib. 2. c. 35.*

Magni testimonio suffultus. Scio Scholasticos hac de re in varias sententias abire, sed ab eorum concertationibus hæc abstinendum est.

CAPUT. XIX.

Iterum de apparitionibus. Quid in his servandum, quid vitandum sit. Apparentium diversa genera. Deus, Angeli, & Sancti quomodo appareant. Divina apparitiones quibus notis ab angelicis discernantur. Varia Christi apparitiones. Imaginaria & corporalis distinctio. Dæmonum spectra, eorumque signa. Humanorum spirituum visiones. De cultu & adoratione apparentium.

I. Apparitiones dicimus spirituum manifestationes, cum præter naturæ ordinem humanis rebus interfunt, seque sensibus nostris insinuantes suam nobis præsentiam certis argumentis exhibent & ostendunt. Apparitionem verò aliquo modo à visione differre supra (a) indicavimus, nam cum sola apparentis species manifestatur, sed quis appareat ignoramus, apparitio propriè dicitur: at cum apparitioni ejusdem notitia juncta est, tunc visio nuncupatur. Ipsi tamen hoc discrimen alios secuti negleximus. Omnes autem seu visiones seu apparitiones in hoc conveniunt, quod bonis & malis communes sunt: nec quispiam sanctior aut perfectior altero habendus est, quod illi spiritus appareant, iste hoc dono destituatur. Cæteris enim sanctior censetur, qui altiori posito humilitatis fundamento Deo per charitatem adhærere studet, ut ipsi placeat; non ut visiones obtineat, quas potius Domino largiente acceptas aut humiliter respuit, aut cum formidine suscipit, sciens in his multum periculi, parum utilitatis reperiri; pandique aditum diabolo ad varias fraudes & illusiones. Tutius ambulamus per fidem, cujus lumen cunctas excedit visiones, & arcanorum revelationes: nam ut præclare Philippus Neri vir sanctissimus dicebat (b), difficile est visionum perceptione non insari, difficilius se illis dignum non credere, difficillimum se indignum profiteri, atque earum sive suavitati sive curiositati patientiam, abjectionem,

(a) *Cap. 15. §. 2.* (b) *Tiraq. ad lib. 2. dierum. Gen. c. 9. Hic. Magtus l. 4. miscell. cap. 12.*

tionem, & obedientiam anteferre. Porrò cum agitur de apparitionibus, sunt quidam ab errore & temeritate nullatenus excusandi, qui eas passim tanquam fallacias & illusiones sensuum, aut veluti somniantium deliramenta explodunt; alii verò nimium faciles omnibus credunt, omnes sine discretione amplectuntur: cum tamen certum sit, quasdam veras esse, per quas homines ad salutem & ad virtutem erudiuntur; quasdam quoque falsas, quibus Deo permittente nonnulli decipiuntur. Utrumque igitur extremum vitandum est, nam ex sacra Scriptura, & ex probatis illustrium virorum experimentis constat, & olim fuisse & quotidie esse tam probos quàm improbos homines, quibus diversi spiritus apparent: constat etiam, multos vel propriâ imaginatione, vel astutiâ dæmonum falli ac deludi; sicut illi sunt quidam veteres Philosophi, de quibus sic loquitur in confessionibus Augustinus (c); „Multi conantes ad te redire, neque per seiplos valentes, sicut audio, tentaverunt hæc, nimirum Deo per Angelos certis ritibus reconciliari, & inciderunt in desiderium curiosarum visionum, & digni habiti sunt illusionibus. Elati enim te quærebant doctrinæ fastu, exerentes potius quàm tundentes pectora, & adduxerunt sibi per similitudinem cordis sui conspirantes & socias superbiæ suæ potestates, aëris hujus, à quibus per potentias magicas deciperentur, quærentes mediatorem, per quem purgarentur, & non erat: diabolus enim erat, transfigurans se in Angelum lucis. Hæc tacito nomine de quibusdam Platonicis è Plotini schola Augustinus (d), quos in epistola ad Dioscorum aperte accusat, quòd magicarum artium curiositate depravati sint.

II. Spirituum verò sive personarum diversa sunt genera. Et primo quidem loco Deus est Pater spirituum, ut ait Apostolus (e); Deus inquam, unus in substantia, Trinitas in personis, Pater & Filius, & ab utroque procedens Spiritus Sanctus, qui, quoniam communis est ambobus, et vocatur propriè, ut loquitur Augustinus (f), quod ambo communiter. Est & Christus redemptor noster, Deus & homo; & beatissima ejus Mater, omnium creaturarum excellentissima. Sequuntur Angeli omnis concretionis expertes, quorum quidam perpetuò felices administratores spiritus sunt, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis (g); alii in malo

(c) Lib. 10. cap. 42. (d) Ep. 56. (e) Hebr. 12. 9.
(f) Lib. 15. de Trin. cap. 19. (g) Hebr. 1. 14.

obdurati, semperque infelices, hominum salutem invidere & insidiari non cessant. Sunt denique humani spiritus exuti corpore, qui vel æternâ felicitate fruuntur, vel perpetuo igne in inferno cruciantur, vel à peccatis nondum expiatis purgatorii carcere inclusi emundantur. His accedunt, sed rarò, ipsi mortales adhuc viventes, quos nonnunquam aliis viventibus apparere ex dicendis manifestum erit. Cum verò triplex apparitionum sive visionum sit genus, corporale, imaginariæ, & intellectuæ: oportet ut ad corporeas & species & corpus externum concurrat, aut certè vehementissima sensuum immutatio: imaginariæ paucioribus indigent, paucissimis illæ quæ sunt in intellectu, ut ex his constat, quæ latè tractata sunt, cum de visionibus ageremus. Nunc verò præcipuè de illis apparitionibus sermo futurus est, quibus hoc nomen magis congruit, cum nimirum ipsi apparentes externis sensibus sub certa, definita, atque spectabili forma se ostendunt. A divinis autem apparitionibus initium sumendum est; quamvis enim Deus ubique sit, ut fides docet, apparere tamen dicitur, cum se ita oculis sub certa ac definita forma spectandum præbet, ut illud quod cernitur non spectrum sit, neque sensuum illusio, sed verissima apparitio.

III. Sic Deum sæpissime apparuisse nemo orthodoxus, qui sacris literis credat, negare potest. In his enim legimus, eum multoties visum fuisse sub spectabili specie à Patribus veteris Testamenti, à primo omnium parente Adamo, postquam esu vetiti pomi divinum præceptum transgressus est: à Cain, cum patratâ nece fratris innocentis à facie Dei profugus & vagus ejectus est: à Noè, cum ei præcepit, ut arcam construeret, in qua genus humanum & cuncta animantia ab aquis diluvii salvarentur: ab Abrahamo in convalle Mambre, quando tres vidit & unum adoravit: à Jacobo, eum tota nocte cum illo luctatus se Deum vidisse facie ad faciem testatus est: à Moysè, cum rubum vidit incomburntum, & quando ingressus caliginem legem ab illo scriptam percepit: ab aliis, aliis modis, in quibus recensendis non est diutius immorandum. An verò Deus invisibilis, immensus, inaccessibleis, quem nemo hominum vidit, ut ait Apostolus (h), sed nec videre potest, per seipsum personaliter apparuerit, an ministerio Angelorum: & si per seipsum ab hominibus visus,

(h) 1 Tim. 6. 16.

visus, & cum hominibus locutus est; quænam fuerit illa persona, Paternè, an Filius, an Spiritus Sanctus, variæ sunt & discrepantes Doctorum sententiæ. Tertullianus solum Dei filium apparuisse existimavit his verbis (i). „Nam qui ad „Moysem loquebatur, ipse erat Dei Filius, qui & „semper videbatur, Deum enim Patrem nemo „vidit unquam. Et alibi ipsum ait (k) apparuisse „Abrahæ in carne sine nativitate, „qui jam tunc „& adloqui, & liberare, & judicare humanum „genus ediscebat in carnis habitu non natæ ad „huc quia nondum morituræ. Idem asserit in „libris (l) adversus Marcionem. Consentit Tertulliano Justinus Martyr in dialogo cum Tryphone, ubi ait, „Neque Abraham, neque Isaac, neque Jacob, neque hominum alius quispiam Patrem & ineffabilem Dominum rerum universarum & ipsius Christi vidit: sed illum ipsum, qui Deus est & Filius ipsius, & qui homo ex Virgine natus est. Irenæus quoque filium Dei fuisse astruit (m), qui cum Abraham, cum Noë, cum Jacob, & cum Moyse locutus est. At hæc opinio falsa est, teste Augustino (n) omnium Doctorum præcellentissimo, qui Maximinum Arianorum Episcopum de ea redarguens, singula scripturæ loca ab hæretico allata, ut probaret Filium Dei ab initio humani generis ab hominibus videri solitum, egregiè exponit, eaque docet non tantum de filio, sed etiam de Patre, & de Spiritu Sancto intelligenda esse, ac tandem concludit, „Divinitatem non per substantiam suam, in qua invisibilis & immutabilis est, sed per creaturam sibi subjectam mortalium oculis apparuisse cum voluit. Et alibi fufius idem argumentum pertractans, multa visa facta fuisse ostendit (o), „non evidenter nominato & designato in eis vel Patre, vel Filio, vel Spiritu Sancto, ut nimis temerarium sit dicere, Deum Patrem nunquam Patribus aut Prophetis per aliquas visibiles formas apparuisse. Et infra, postquam illos perstrinxit, qui dicebant non Patrem, sed tantum Filium aut Spiritum Sanctum corporalibus hominum apparuisse conspectibus, ait (p): „Unde „nemo sani capitis affirmare debet, nusquam personam Patris per aliquam speciem corporalem „vigilantium oculis demonstratam. Hæc de postrema propositæ quæstionis parte Augustinus, qui & alteram diffusissimè tractans sic eam dissolvit (q), „Essentia Dei, quandoquidem nullo modo mutabilis est, nullo modo potest ipsa per se-

(i) Adv. Jud. c. 9. (k) Lib. de carne Christi c. 6. (l) Lib. 2. c. 27. & l. 3. c. 6. & 9. (m) Lib. 4. c. 23. (n) Lib. 3. contra Max. c. 26. (o) Lib. 2. de Trin. c. 9. & seq. C. 17. (p) Cap. 18. (q) Lib. 3. de Trin. C. 11.

„metipsam esse visibilis. Proinde illa omnia, quæ „patribus visa sunt, per creaturam facta esse manifestum est. Et si nos latet quomodo ea ministris Angelis fecerit, per Angelos tamen esse facta, non ex nostro sensu dicimus, sed credimus, „propter quod & loquimur. Extat enim auctoritas divinarum Scripturarum, unde mens nostra „deviare non debet. Latè autem ex Scripturis ostendit, eundem qui Patribus apparuit & locutus est, modò Angelum, modò Deum nuncupari, ex quo inferit, Deum per substantiam suam non apparuisse, sed per Angelos, qui ipsum repræsentabant. Dicit tamen Scriptura, Dominum & non Angelum locutum esse Prophetis: „Quia cum verba „Judicis præco pronunciat, non scribitur in generis: ille præco dixit, sed ille judex. Nec minus ad rem facit, quod idem alibi scribit adversus Adimantium Manichæi discipulum (r); Deum asserens quibus voluit ea quæ voluit annunciasse, „sive loquendo, sive apparendo, vel per „angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam: quia ipse est in omnibus veritas, & omnia illi constant, & omnia illi ad nutum serviunt, atque subjecta sunt: ut etiam oculis per visibilem creaturam cui vult, quando dignatur, appareat; cum ipse tamen secundum divinitatem suam non nisi purgatissimo & simplicissimo corde videatur, & ideò quibusdam locis etiam Scripturæ ipsa testatur, Angelum visum, ubi dicit Deum visum. Et rectè dicitur, Deus dixit, & Deus apparuit: „& item rectè Angelus dixit, & Angelus apparuit: „cum illud dicatur ex persona inhabitantis Dei; hoc ex persona servientis creaturæ. Sequitur Augustinum Doctor Angelicus his verbis (s). „Omnes Dei apparitiones, quæ in veteri testamento leguntur, factæ sunt ministerio Angelorum, qui aliquas species vel imaginarias vel corporeas formant, per quas animum hominis videntis in Deum reducerent, sicut & sensibilibus figuris possibile est hominem in Deum reduci. Corpora ergò apparentia in apparitionibus prædictis Angeli assumpserunt, sed in eis Deus apparuisse dicitur, quia ipse Deus erat finis, in quem per repræsentationem hujusmodi corporum Angeli mentem hominis elevare intendebant. Et ideò in illis apparitionibus Scriptura quandoque commemorat Deum apparuisse, quandoque Angelum. Id verò, teste Dionysio (t), ordo divinæ legis sanxit, ut inferiores per superiores, homines per Angelos ad Deum addu-

(r) Lib. cont. Adim. cap. 8. (s) Qu. 6. de potent. ar. 7. ad. 3. (t) Decal. Hæc. c. 4.

adducantur, ac propterea quæcumque leguntur divinæ manifestationes, sive Theophaniæ per Angelos factæ sunt, eorumque ministerio ad Patres nostros dimanarunt. Summa in hoc veterum Patrum concordia, nec discrepant ab eorum sententia Principes scholasticorum.

IV. Sed difficultas hic oritur, quæ præteriri non debet: si enim per Angelos divinæ apparitiones fiunt, cur non omnes angelicæ nuncupantur? Et si quædam propriè Deo, quædam Angelis tribuuntur, quibus indicis illæ ab istis discerni poterunt? multis, & quidem facilè, si attentè ipsa apparitio, omnesque ejus circumstantiæ considerentur. Certum est enim, Angelum non suam, sed Dei personam repræsentare; & consequenter apparitionem non Angelicam, sed divinam dicendam esse, si is qui apparet, quasi in propria persona ea profert, quæ soli Deo competunt; ut cum Abrahæ dixit (u), *Ego propterea tuus sum, & merces tua magna nimis*: multò magis, si se Deum appellat, ut cum Moysem de medio rubi vocavit dicens (x), *Ego sum Deus*, & paulò post, *Ego sum qui sum*. Accedit aliud signum ex re, quæ in ipsa apparitione geritur; nam si propriè ad Deum pertinet, ut cum Moyse lex data est, Angelus Dei personam sustinet: si verò Angelico ministerio congruit, ut cum Raphaël ad Tobiam, Gabriël ad Daniëlem ac postea ad Mariam missi sunt, propriam eos gerere personam evidens est. Si autem quærimus ab Augustino (y) quomodo facta sit post incarnationem Verbi vel vox Patris, vel species corporalis, quæ Spiritus Sanctus demonstratus est; per creaturam facta ista sanctissimus Doctor non dubitat; sed utrum tantummodo corporalem & sensibilem, an adhibito etiam spiritu rationali vel intellectualem, non quidem ad unitatem personæ, quis enim hoc dixerit? sed tantum ad ministerium peragenda significationis, an aliquid aliud intelligendum sit, invenire difficilè est, & temerè affirmare non expedit. De persona Spiritus Sancti sub columbæ specie visa in Jordane differit S. Thomas tertîa parte (z) affirmans ex sententia Augustini Spiritum Sanctum veram columbam formasse, in qua appareret, licet ipsam non assumpserit in unitate personæ. Filius verò postquam factus homo in terris visus est, & cum hominibus conversatus est, multoties post resurrectionem discipulis apparuit realiter & corporaliter, ut constat ex Evangelio. Nec ulli du-

bium esse potest, quin etiam post gloriosam in cælum ascensionem personaliter apparuerit Paulo, sicut docet S. Thomas (a), id enim asseveranter ad Corinthios scribit ipsemet Apostolus dicens (b) visum sibi Christum, sicut visus est Cephæ, Jacobo, reliquis Apostolis, & plusquam quingentis fratribus: at istis visus est in proprio corpore & in propria specie, ergò etiam Paulo, ut certum de ejus resurrectione testimonium perhiberet. An verò, cum illi apparuit, sedem suam in cælis deseruerit; seu potius in utroque loco per divinam potentiam re ipsa fuerit, quæstio est quam Scholasticis discutiendam relinquo. Cæteras apparitiones per Angelos factas esse, sicut de sua Apocalypsi testatur Joannes (c), credendum est: neque enim sine Scripturæ & Ecclesiæ auctoritate personales Christi apparitiones astringendæ sunt. In Sacramento Eucharistiæ nec videri nec apparere dicendus est, cum neque propriâ specie, nec secundum accidentia sibi inhærentia humanis sensibus exhibeatur (d). Et si fiunt aliquando inusitatæ & prodigiosæ in ipsa Eucharistia apparitiones, de quibus omnium serè seculorum referuntur exempla, cum videlicet vel pueri formâ, vel carnis aut sanguinis species videntur, nihil temerè de illis definiendum est. Nam si apparitio ex parte tantum videntis contingit, factâ in oculis ejus tali immutatione, ac si expressè carnem vel puerum videret, cum tamen alii nihil videant, nullâ scilicet existente ex parte Sacramenti mutatione; fieri potest ut ei se dæmon præstigiis suis immisceat sensibus illudendo. Cum verò immutatio in ipsis speciebus sacramentalibus sit, ita ut ab omnibus videatur, nullum est illusionis periculum, cum non possit dæmon extraneas species in illis efficere. Cautè quoque procedendum est, cum lumen in isto Sacramento apparet, cum suavis odor ex eo emanat, vel in ejus sumptione dulcedo inusitata percipitur: nam hæc omnia non ex sensibili delectatione, sed ex fructibus, quos in anima parturiunt, discernenda & judicanda sunt. Gloriosa autem & corporalis Christi apparitio erit in fine mundi, cum venerit judicare vivos & mortuos: an verò singulis hominibus formâ spectabili in judicio particulari appareat, ut quidam scripserunt, incertum est: nec satis constat modus hujus judicii, nisi quod in momento, in ictu oculi peragitur; atque idè ad illud sufficit judicis apparitio intellectualis. Quod verò nonnulli

(u) Gen. 15. 1. (x) Exod. 3: 6, 14. (y) Lib. 4. de Trinitat. c. 18. (z) 3. p. qu. 39. art. 6. § 7.

(a) 3. p. qu. 57. art. 6. (b) 1 Cor. 15. (c) Apoc. 1. (d) S. Tho. 3. p. qu. 79. a. 8.

audacter scribunt, Christum Dominum alicui sancto non per Angelum, sed per seipsum corporaliter apparuisse, id unanimi Sanctorum Patrum sententiae opponitur asserentium à solo Paulo post ascensionem in proprio corpore visum, nec ulli solido fundamento innititur: nam in Symbolo fidei ipsum ascendisse in cœlum, sedere ad dexteram Patris, & inde venturum profiteamur, non ad aliquam particularem personam quantavis sanctitate conspicuam, sed ad iudicandos vivos & mortuos, ut iustis præmia, supplicia reprobis æternam duratura decernat. Sic etiam Beatissimæ Virginis Dei genitricis apparitiones diversis locis, modis, atque temporibus factas gravissimi ac fide dignissimi testes affirmant, quorum auctoritas nullâ potest exceptione labefactari: ipsas tamen apparitiones Angelico ministerio factas omnino credendum est, explosâ profanorum hominum improbitate, qui eas vel prorsus negant, vel curiosius quàm par sit scrutari audent. Oportet enim in his, quæ sensuum experientiam, & naturalem intellectus aciem excedunt, sapere ad sobrietatem, & maximi Doctoris Augustini imitari modestiam, qui ingenue confessus est se modum apparitionum ignorare.

V. Sanctos Angelos sæpe hominibus visibiliter apparuisse, Sacrarum Literarum irrefragabili testimonio adeò certum & manifestum est, ut nulla Catholico viro possit de hoc dubitatio vel difficultas occurrere. Sed quomodo fiant huiusmodi apparitiones, an solâ in sensu externo immutatione factâ, nullâ re extra oculum verè & realiter existente, quæ visui objiciatur, ut in præstigiis, an revera aliqua res extra oculum sit, quæ in tali situ ac dispositione collocata, ejus figuræ & coloris appareat, qualis non est, ut cum iridem cernimus: an potius corpus verum assumant, & in eo se spectandos præbeant; quæstio difficilis est, quæ portentosum Augustini ingenium diu exercuit; nec aliquid definire ausus est. Quis explicet, inquit (e), cum quilibet corporibus apparuerint Angeli hominibus, ut non solum cernerentur, verum etiam tangerentur: & rursus non solidâ corpulentia, sed spiritali potentia quasdam visiones, non oculis corporeis, sed spiritalibus vel mentibus ingerant, vel dicant aliquid non ad aurem forinsecus, sed intus in animo hominis, etiam ibidem constituti; sicut scriptum est in Prophetarum libro. *Et dixit mihi Angelus qui loquebatur in me;* non enim ait, qui loquebatur ad me, sed in me. Vel appareant & in somnis, & colloquantur more

(e) *Enchirid. cap. 59.*

„ somniorum; habemus quippe in Evangelio, *Ecce Angelus Domini apparuit illi in somnis dicens.*
 „ His enim modis velut indicant se Angeli contrectabilia corpora non habere. Faciuntque difficillimam quæstionem, quomodo Patres eis pedes laverunt, quomodo Jacob cum Angelo tam solidâ contrectatione lactatus sit. Cùm ista quæruntur & ea sicut potest quisque conjectat, non inutiliter exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, & absit error opinantium se scire quod nesciunt. Quid enim opus est ut hæc atque huiusmodi affirmentur vel negentur vel definiantur cum discrimine, quando sine crimine nesciuntur? Magis opus est dijudicare atque dignoscere, cùm se factanas transfigurant velut Angelum lucis, ne fallendo ad aliqua perniciosa seducat. *Idem alibi de eadem re sermonem habens;* Mihi omnino, inquit (f), utile est, ut meminerim virum mearum, fratresque meos admoneam, ut & ipsi meminerint suarum, ne ultra quàm tutum est humana progrediatur infirmitas. Quemadmodum enim hæc faciunt Angeli, vel potius Deus quemadmodum hæc faciat per Angelos suos, & quantum fieri velit etiam per Angelos malos sive sinendo sive cogendo ex occulta sede altissimi imperii sui, nec oculorum acie penetrare, nec fiducia rationis enucleare, nec provectu mentis comprehendere valeo. *Et supra jam dixerat hoc excedere vires suas (g),* Utrum Angeli manente spiritali sui corporis qualitate per hanc occultius operantes assumant ex inferioribus elementis corpulentioribus quod sibi coaptatum quasi aliquam vestem mutent, & vertant in quaslibet corporales, etiam ipsas veras, sicut aqua vera in verum vinum conversa est à Domino: aut ipsa propria corpora sua transforment in quod voluerint, accommodata ad id quod agunt. Sic ille loquitur ex Platoniorum sententia dubitans, an Angelis, & si natura substantiæ spiritalis, aliquot tamen corpus insit æthereum, subtilissimum, *Et sui generis,* ut ait Tertullianus (h): *In carnem autem humanam transfigurabiles ad tempus videri & congregari cum hominibus posse.* Sic Basilius quamvis alicubi Angelos incorporeos esse dixerit, libro tamen de Spiritu Sancto (i) eos ait aspectabiles fieri in specie propriorum corporum ins apparentes qui digni sunt: de qua re etiam Bernardus (k) dubitavit quæstionem indiscussam relinquens.

Q 9 2

Nunc

(f) *Lib. 3. de Trin. cap. 10.* (g) *Ib. c. 1.* (h) *De carne Christi c. 6.* (i) *Cap. 16.* (k) *Ser. 5. in Cant.*

Nunc Theologi cum Angelico Doctore (l) unanimi consensu affirmant, Angelos omnino incorporeos esse, & cum hominibus apparent, vel corpora assumere, vel sensuum organa immutare, vel species objicere, quæ rem aliter repræsentent, quàm revera sit.

VI. Sensus verò non illudi, nec fieri apparitionem in phantasmate putativæ carnis, ut Tertullianus ait (m); sed in vero corpore assumpto, quodcumque illud sit, sive ex aère, sive ex corpulentiori materia, hoc signo demonstrari asserit S. Thomas (n), quod imaginariam apparitionem ille solus percipit, ad quem fit: externam autem & corporalem omnes percipiunt, quod enim extra videntem positum est, omnes videre possunt. Sic Angeli qui Abrahæ apparuerunt non solum ab illo, sed ab universa ejus familia visi sunt (o). Sic etiam Raphael, Tobix comes, in longo itinere omnibus indiscriminatim spectabilis erat. Non est tamen hæc nota infallibilis, Paulo siquidem corporaliter apparuit Christus (p), viri autem illi qui comitabantur cum eo stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes: idque proprium est corpori glorioso, ut se uni manifestare possit, subtracta reliquis præsentia sua, quamvis nullum obstaculum interponatur. Corporis autem ab Angelo assumpti alia ratio est, illud enim uni ostendere, aliis occultare propriâ virtute nequeunt, sed requiritur virtus divina: Dæmones verò præstigiis & fallaciis quandoque efficiunt, ut corpus aliquod ab uno videatur, reliquis nihil videntibus, posito nimirum obice, ne species ad oculos eorum transeant: sicut è contrario solent nonnunquam efficere, ut corpus aliquod ab omnibus videatur, quod tamen verum corpus non est, sed phantasma: quemadmodum legimus de Selene Simonis Magi concubina, quæ cum in turri quadam esset, magnâ populi multitudine ad spectaculum concurrente, per omnes illius turris fenestras procumbere & deorsum prospicere visa est (q): quod deceptis diabolicâ fraude sensibus proculdubio successit. Scimus etenim, evidenti ratione non posse idem corpus in pluribus locis naturaliter esse, nec ullam dæmoni potentiam à Deo conferri ad ea quæ superant facultatem naturas, quia ut ait Doctor Angelicus (r), *Si dæmonibus, quorum est tota voluntas in malum, aliqua potestas daretur faciendi miracula, Deus falsitatis eorum testis existeret*.

(l) 1. p. qu. 51. art. 2. (m) Lib. 3. Adv. Marc. cap. 9. (n) 1. p. qu. 51. art. 2. (o) Gen. 18. (p) Act. 9:7. (q) Clem. Rom. lib. 2. Recognit. (r) Qu. 6. de Potent. art. 5.

ret, quod divinam bonitatem non decet. Eodem modo captiosæ fuerunt & illusoriæ multæ apud ethnicos apparitiones, de quibus in admirabili opere de Civitate Dei copiosè disserit Augustinus (f). Hæc verò præstigiæ in boni Angeli apparitione non accidunt, quia non nisi Deo jubente pro nostra salute & instructione apparent, nec ullum in illis mendacium esse potest. Verâ item corporis assumptio illa censeri debet, quæ tactu percipitur, ut cum Abraham Angelorum pedes humanâ formâ apparentium lavit; Cum ipsi Loth manu apprehensum è civitate comburenda eduxerunt: cum Jacob totâ nocte cum uno ex illis luctatus est. Multis quoque experimentis compertum est, dæmones interdum mulieribus improbos esse, earumque concubitum expetere & peragere: idque negari non posse absque impudentia censuit Augustinus (t). Viris item Sanctis frequenter apparuerunt non per præstigiis & deceptiones, sed in assumptis corporibus, cujus rei testes irrefragabiles sunt magnus Antonius Abbas & alii innumerabiles sæpè à dæmonibus miris modis vexati, plagisque atque verberibus affecti. Illos prætereo, quos Græci *Paredyros* vocant, qui in aspectabili forma hominibus famulantur, multaque domi forisque faciunt, quæ sensibus percipiuntur, quorum evidentiam negare nemo potest, qui sanæ mentis sit. Porro Angeli hominibus apparent optimâ divinæ providentiæ dispositione (u), ut non solum intellectum illuminent intellectuali visione, sed etiam per sensibiles formas, quæ sunt quædam imagines divinarum; & quia per gratiam ad eorum æqualitatem & societatem elevandi sumus, nobis per corporum assumptionem conformantur, ut, quod nostrum est suo modo accipientes, nos ad illud asurgere faciant, quod proprium ipsorum est.

VII. Cacodæmonum par est ratio: apparent sæpè in assumptis corporibus, sæpius præstigiis illudunt sensus; sed quod Angeli boni ad nostram salutem efficiunt, hi ad perniciem & damnationem operantur. Formis quoque discrepant Angelorum & dæmonum apparitiones. Angelis solet unica esse, nempe humana: dæmonibus multiplex vel hominis vel bestiarum; à columbæ tamen vel agni specie abstinent, tum quia mysticè Spiritum Sanctum & Christum designant, tum quod hæc animalia felle carentia truculentis sathanæ moribus non conveniunt. Nec solas brutorum formas, sed & alias ignotas

(f) Lib. 18. (t) Lib. 15. de Civit. Dei cap. 23. (u) S. Thom. de Pot. q. 6. a. 7.

atque monstruosas effingunt, ut terreat. Experimenti quoque constat, mortuorum interdum assumere corpora, sed reproborum: neque enim credibile est, illorum corpore abuti posse, in quorum animam nullam habent potestatem. In vivos etiam transfigurantur, spectraque obijciunt seu oculis seu phantasiæ, & simulacra atque imagines rerum seu personarum; & sicut de Proteo fabulantur Poëtæ, in omnes formas se vertunt, ut miseros mortales seducant & perdant. Firmissime verò credendum est, ut ait Augustinus (x), nihil dæmones operari posse, secundum naturæ suæ potentiam, nisi quod Deus permiserit, cujus judicia occulta sunt multa, nulla injusta. Præclare de hac re Tertullianus (y). *Nihil satana in servos Dei vivi licet, nisi permiserit Dominus, ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victicem; aut homines ejus fuisse traducat, qui defecerint ad illum. Habes exemplum Job, cui diabolus nullam potuit incutere tentationem, nisi à Deo accepisset potestatem. Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset: tantum abest ut in oves Dei habeat. Quantum verò in ipso dæmoniorum Principe ejusque satellitibus est, semper nocere hominibus satagunt, & quia in veritate non steterunt, totam vim suam in mendacio consiliunt. Nec solum in Angelos lucis transfigurant se, sed & Christi Domini, ac Beatæ Virginis, Sanctorumque personam sæpius assumere audent, tantâ calliditate & versutiâ, ut viros etiam probatæ virtutis non semel in errorem induxerint, sicut orthodoxi Patres asserunt, & certissima experientia confirmat. Optimè de his scribens Lactantius, *Hi spiritus, inquit (z), contaminati ac perditii per omnem terram vagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidiis, fraudibus, dolis, erroribus complent. Inter fallacias autem innumera- biles, quibus vaferrimus hostis circumvenire incautos & illaqueare studet, hæc omittenda non est, quòd aliquando apparet assumptâ personâ alicujus defuncti, qui pessimè vixerit & in peccatis suis mortuus sit, petens eleemosinas, preces, jejunia, peregrinationes, sacrificia, atque alia suffragia, ac si in statu salutis foret, ut hac arte persuadeat etiam manifestos & obduratos peccatores, quamvis sine Sacramentis decedant, à salute non excludi, actu contritionis elicitò priusquam anima à corpore separetur. Idcirco plerumque fiunt hujusmodi apparitiones, vel sociis**

(x) *Lib. 18. de Civit. Dei cap. 18.* (y) *De fuga in persec. c. 2.* (z) *Lib. 2. c. 14.*

criminum, vel aliis peccatoribus, sive domesticis & consanguineis, quorum interfit pro defuncti honore eas evulgare, ut vanâ spe decepti qui in sordibus sunt adhuc sordescant, & sceleratæ vitæ parem exitum fortiantur. Sunt etiam ut plurimum suffragia quæ petuntur certo numero defuncta, habentque nonnulla annexa, quæ vana, ambigua, & superstitiosa sunt; tum minas & terrores miscent, adeò ut facillè possint occultæ fraudes & insidiæ versutissimi hostis detegi & præcaveri.

VIII. Restant nunc humanorum spirituum apparitiones tam Beatorum cum Deo regnantium, quàm damnatorum, & eorum qui in Purgatorio detinentur; de quibus tot extant sacræ Scripturæ testimonia, tot à sanctis & gravissimis viris, atque ab ipsismet Ethnicis recensitæ historiæ, quæ omnium manibus teruntur, ut mirum sit, potuisse homines sanæ mentis reperiri, qui eas omnino negare, vel delusæ imaginationi adscribere ausi sint. Hi nimirum, ut Hieronymus Vigilantio exprobrat (a), legem Deo ponunt, & Apostolis vincula injiciunt, ut usque ad diem judicii teneantur in custodia, nec possint quibus volunt, Deo annuente, apparere. Tertullianus, (b) etsi non neget animarum apparitiones, arte tamen dæmonum fieri credidit, neglectâ scripturæ auctoritate, in qua legimus Oniæ & Hieremias apparitionem (c), & Moysis atque Eliæ in Christi transfiguratione ac illorum qui surrexerunt cum ipso, & multis in Hierusalem apparuerunt (d); in quos evidens est, nullam dæmonem habuisse potestatem. Porro ab istis apparitionibus multæ ad nos utilitates emanant: ostendunt enim, animam simul cum corpore non interire, & sine carne posse subsistere, fidem roborant resurrectionis: & si sancti sunt qui apparent, vel Dei mandata ad nos perferunt, vel de sua felicitate certiores nos faciunt, vel ad virtutem hortantur, vel ægris & morientibus assistunt, aliæque nobis beneficia impendunt: si damnati, præcones sunt divinæ justitiæ, & ita nos vitam instituere docent, ne & ipsi pari penâ plectamur, si purgantes, divinam quoque justitiam prædicant, & opem implorant, ut nostris adjuti suffragiis citius à pœnis liberentur. An verò in propriis corporibus appareant, an in fictis & assumptis: & si in assumptis, an ea possint naturali virtute componere, an ope Angelorum in his formandis indigeant: an ipsæ per se appareant,

Q 9 3 an

(a) *Lib. adv. Vigilantium.* (b) *Lib. de anima c. 57.*
(c) *2 Mach. 15.* (d) *Mat. 17. & 27.*

an Angeli eas repræsentent; quæstiones sunt in utramque partem in scholis agitatae. Quidam putant cum S. Bonaventura (e) posse justos de loco suo ad tempus exire, nunquam tamen damnatos: alii cum S. Thoma (f) id etiam damnatis concedunt ad emendationem & terrorem viventium. Nonnulli etiam existimant posse animas proprium corpus assumere, illudque movere tamquam formas assistentes; alii constanter hoc negant: item aliqui ajunt posse corpus æreum assumere, alii dicunt non posse, neque tamen certas profert rationes, quibus probent id naturalibus animæ viribus repugnare. Animas puerorum, qui cum solo peccato originali decesserunt, nusquam legimus apparuisse; nam juvari suffragiis nostris non possunt, nec ulla inesse videtur in eorum apparitionibus utilitas, aut virtutis exemplum. Sæpè quoque viventes viventibus apparuisse fide dignissima monumenta testantur, sed plerumque in somnis, ut asserit Augustinus (g): „Nam & viventes, inquit, apparent sæpè viventibus dormientibus, dum se ipsi nesciunt apparere: & ab eis hæc quæ somniaverint audiunt dicentibus, quod eos in somnis agentes aliquid vel loquentes viderint. Ex his autem infert, etiam mortuos nescientes utrum appareant posse viventibus apparere: ait enim, „Si ergo me potest aliquis in somnis videre sibi aliquid, quod factum est indicantem, vel etiam quod futurum est prænunciantem; cum id ego profus ignorem & omnino non curem, non solum quid ille somniet, sed utrum dormiente me vigilet, an vigilante me dormiat, an uno eodemque tempore vigilemus ambo, sive dormiamus, quando ille somnium videt, in quo me videt: quid mirum si nescientes mortui nec ista sentientes, tamen à viventibus videntur in somniis & aliquid dicunt, quod evigilantes verum esse cognoscant. Angelicis igitur operationibus fieri crederim, sive permittatur desuper, sive jubeatur. Tum relatis aliquot mortuorum apparitionibus subdit (h). „Quomodo fiant ista, nescio: sed quomodolibet fiant cur non eodem modo fieri credimus, ut in somnis quisque videat mortuum, quo modo fit ut videat & vivum? Putat igitur Augustinus videri aliquando mortuos à vivis ipsis mortuis nescientibus, sicut vivi nescientes se apparere alicui interdum apparent, & cum eo loquuntur; & sicut idem Augustinus Mediolani degens Eulogio Rhetori

in Africa apparuit, eique locum Ciceronis obscurum somniantem exposuit. Non ego, inquit, sed imago mea nesciente me, & nihil de illius curis omnino curante. Pergit Doctor sanctissimus dicens (i), „Cur non istas operationes angelicas credimus per dispensationem providentiæ Dei bene utentis & bonis & malis, secundum inscrutabilem altitudinem judiciorum suorum: sive instruantur hinc mentes mortalium, sive fallantur: sive consolentur, sive terreatur: sicut unicuique vel præbenda est misericordia, vel irroganda vindicta ab illo, cui misericordiam & judicium non inaniter cantat Ecclesia. Post hæc ipso mortuos interdum ad vivos non dormientes, sed vigilantes mitti probat (k) exemplo Samuelis, qui mortuus Sauli Regi futura prædixit; Moyse & Eliæ, quos in Christi transfiguratione adfuisse narrat Evangelista; Felicis, quem Nolâ à Barbaris oppugnata civibus apparuisse certis testibus se audisse commemorat. Sed & Martyres vivorum necessitatibus interesse ait; quomodo autem interfint se nescire fatetur. Res hæc, inquit, altior est, quam ut à me possit attingi; & abstrusior, quam ut à me valeat perferuari: & ideo quid horum duorum sit, an verò fortassis utrumque sit, & aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personam Martyrum, definire non audeo, mallem à scientibus ista perquirere. Quod si hæc Augustinus ignoravit, quis ego sum ut audeam eorum notitiam polliceri? sed neque ad finem in hoc libro mihi propositum necessarium est: satis enim & satius est modum scire, quo bonorum malorumque spirituum apparitiones invicem discernantur, ne quis in laqueos inimici impingat.

IX. Dæmonum spectra his indiciis discernuntur, si is qui apparet falsam vel malam apparitionis causam prætexit: si curiosa & minimè necessaria revelat, aut quæ nesciri expediret: si res sacras, & sacramentalia detestatur: si ad Crucis signum & ad nomen Jesu horrescit, vel minus reverenter se habet: si mendax, aut de mendacio suspectus est: si formam corporis indecentem, & gestus parum modestos exhibet: si animum turbatum ostendit: si vultu terrore, deformi, irato se spectandum præbet: si voce stridulâ, confusâ, obscurâ, ignotâ loquitur: si hominem vexat & terret, atque molestus & importunus est. Forma quoque apparentis attendi debet, humana omnibus spectris communis est, sed

(e) Bon. in 4. dist. 45. a. 1. q. 3. (f) Th. ib. q. 1. a. 1. q. 3.
(g) Lib. de cura mortuis. cap. 10. (h) Ib. c. 11.

(i) Ib. c. 13. (k) Ib. c. 15. & 16.

si atra, deformis, mutila, inusitata sit, malum sub ea spiritum latere demonstrat. Suspecta quoque habenda quaelibet apparitio sub specie mulieris, nisi beatæ Virginis & Sanctarum sit. Forma brui vel monstri non nisi diabolo convenit; animæ enim separatae, tametsi damnatorum sint, cum Deo permittente viventibus apparent, eam formam assumunt, ex qua possint cognosci. Rugitus, grunnitus, stridores, clamores, tumultus, voces inarticulatae, blasphemiae, imprecationes, convicia vel dæmonum, vel damnatorum sunt. Obsequia viventibus præstita possunt quidem probabiliter, cum honesta & humilia sunt, nihilque habent admixtum levitatis, à bono spiritu esse; caute nihilominus admittenda; nam subtilissimæ sunt dæmonis artes, quibus illudit humano generi. Malum quoque à bono spiritu non distinguunt exhortationes ad virtutem, & peccantium redargutiones: diabolus enim minus bonum aliquando persuadet, ut majus impediatur: & ad aliquem actum virtutis hortatur, ut facilius incautos decipiat, & successu temporis ad horribiles lapsus sensum inducat. Stigmata Christi, quæ in corpore S. Francisci impressa fuerunt, aliis item divinitus inusta fide digna monumenta commemorant. Sed in his etiam Sathanæ fraudes locum habere satis superque probant portentosa signa Christiano Orbi notissima Monialis Ullisiponensis, & Magdalena Cordubensis, quæ ambulantes in magnis & in mirabilibus super se, hostis ludibrio expositæ stigmata in manibus, pedibus, & latere artificiosè fieta ostentabant, plebe admirante, & magnis etiam viris in errorem inductis, donec tandem vefana earum consilia & commentitiæ plagæ, ac diaboli potestatem in eas exercentis fallacissimæ imposturæ detectæ sunt: ex quibus liquet quanta in his cautela adhibenda sit. Animæ damnatorum, si Deus permiserit eas apparere, iisdem signis deprehendi possunt, quibus diabolicæ apparitiones dignoscuntur: nullum siquidem video inter illas discrimen esse. Quæ in Purgatorio sunt, non nisi ut suffragia petant, ad nos mitti solent; quibus obtentis non redeunt, nisi forè ut gratias agant: quod si aliquid restitui mandent, certasque preces & sacrificia postulent, atque his peractis adhuc molestæ sunt, mali spiritus indicium est. Mala viventibus illata, aliquando à reprobis spiritibus tanquam ministris divinæ justitiæ, aliquando à bonis Deo imperante infliguntur: nec facile poterunt internosci, nisi sedulo examinentur singulæ rerum, locorum,

temporum, & personarum circumstantiæ. Heliodoro templum expilanti (a), apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloriæ, speciosique amictu, qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. Ex quibus verbis perspicuum est, impium hominem à bonis Angelis castigatum fuisse. Multa ejusdem generis occurrunt in Ecclesiastica historia, quæ brevitatæ gratiâ prætermitto.

X. Denique sancti Patres optimum esse indicium bonæ apparitionis docent, si ad primum aspectum ejus qui apparet perturbetur homo, & terrore ac horrore quodam concutiatur; postmodum verò ab omni anxietate ac timore libera internâ quâdam dulcedine perfundatur, quæ charitatem, & humilitatem augeat, & altissimæ perfectionis desiderium excitet. Quod si initio lætitiâ quâdam oriatur in mente, quæ postmodum in horrorem & mœrorem convertatur: aut horror initio conceptus diu perseveret; signa hæc sunt quod ille qui apparuit spiritus nequam est. Hunc verò terrorem initio apparitionis non credo esse signum universè verum, in his enim qui Angelicis sanctisque visionibus assueti sunt, cessare videtur hujusmodi terror, ipsâ assuetudine terrorem tollente. Hoc documentum tradidit nobis ex propria experientia, ut supra indicavi (m), magnus Pater Monachorum Antonius, cujus hæc sunt verba apud Athanasium in ejus vita (n): „Non est difficilis bonorum „spirituum, malorumque discretio, quæ sic „Deo tribuente panditur. Sanctorum Angelo- „rum amabilis & tranquillus aspectus est, quia „nec contendunt, neque clamant, neque audiet „aliquis vocem eorum; verum tacitè leniterque „properantes, gaudium, exultationem, fidu- „ciam pectoribus infundunt; siquidem cum illis „est Dominus, qui est fons & origo lætitiæ. „Tunc mens nostra non turbida, sed lenis & pla- „cida Angelorum luce radiatur. Horum tanta „benignitas est, ut si quis pro conditione fragi- „litate humanæ miro fuerit eorum fulgore per- „territus, omnem continuò ex corde auferant „metum. Ita Gabriel cum Zachariæ loqueretur „in templo, & Angeli cum divinum Virginis „partum pastoribus nunciarent, & qui dominici „corporis agebant excubias, securis videntium „se mentibus ostendentes, ne metuerent, impe- „rabant: Metus enim non tantum ex pavore „animi, quantum ex magnarum rerum sæpè in- „cutitur

(l) 2. Mac. 3. (m) Cap. 8. (n) Cap. 18.

cutitur aspectu. Si igitur post timorem horrore
conceptum, successerit gaudium & ad Deum
fiducia atque ineffabilis charitas, venisse scia-
mus auxilium, quia securitas animæ præsentis
majestatis indicium est. Hæc Antonius, qui
plura addit de apparitionibus & fallaciis dæmo-
num. An verò, quoties spiritus aliquis apparet,
Christum, vel B. Virginem aut aliquem Sancto-
rum repræsentans, ipsum liceat adorare, quæstio
gravis est, pro cuius solutione, omiſſis quorum-
dam Scholasticorum distinctionibus & subtilita-
tibus, quibus difficultas augetur potius quàm tol-
latur, non credo recedendum esse à doctrina San-
ctorum Thomæ & Bonaventuræ. Thomæ sen-
tentia hæc est (o). *Dicendum quòd non potest dia-
bolus in specie Christi apparens sine peccato adorari,
nisi sit conditio actu explicita, non enim sufficit solo
habitu, quia ipsa novitas rei insolite consideratio-
nem & attentionem requirit, sicut dicitur de B.
Virgine, quòd cogitabat qualis esset illa saluatio.*
Cum igitur non ignoremus Sathanæ astutias, non
omni apparitioni credendum est, nec apparenti
sub Christi effigie cultus statim exhibendus est,
etenim considerare oportet, posse ibi latere dæ-
monem, & periculum imminere ne illum adorans
in crimen idololatriæ labatur. Præclarè Bonaven-
tura proposita hæc quæstione, „An qui adoraret
diabolum putans illum Christum, peccaret; sic
respondet (p). *Dicendum quòd honor latræ po-
test exhiberi adversario Christi dupliciter. Aut
simpliciter, aut sub conditione. Si simpliciter,
dico quòd non potest esse sine peccato: nec
excusatur ratione ignorantie. Habet enim tri-
plex adiutorium, per quod potest errorem evi-
tare. Primum est remedium præmonitionis fa-
cræ Scripturæ, quæ multoties dicit, quòd multi
in nomine Christi venturi sunt mendaces. Se-
cundum est remedium orationis internæ, quæ
ad Deum debet homo recurrere, ut cor ejus
illuminetur. Tertium est suspensio credulitatis,
non enim debet homo omni spiritui credere, sed
probare qui ex Deo sunt. Qui enim citò credit
in talibus, levis est corde: & fortassis etiam in-
status est corde, dum ad tales visiones & revela-
tiones idoneum se esse existimat. Unde tales
visiones vel apparitiones potius sunt formidan-
dæ, quàm desiderandæ. Narratur enim de quo-
dam S. Patre, quòd, cum ei diabolus in specie
Christi appareret, ille clausis oculis dixit, se in
hac vita nolle Christum videre & diabolus hu-*

(o) In 3. sent. dist. 9. q. 1. a. 2. q. 6. ad 3. (p) 3. sent.
d. 9. a. 1. q. 6.

„militate ejus confusus statim evanuit. Ideò si
„quis simpliciter adorat Christi adversarium; non
„excusatur à peccato, etiam si credat ipsum esse
„Christum. Si autem adoret sub conditione, hoc
„potest esse dupliciter. Aut quia est illa conditio
„habitudoaliter, aut actualiter considerata, sive
„apposita. Si actualiter, non adorat ipsum Luci-
„ferum, sed magis Christum; quia non stat ado-
„ratio, nisi stante conditione, & ad eum refertur
„adoratio, ad quem refertur adorationis impli-
„catio. Si autem illa conditio sit sub considera-
„tione habitudoaliter, non sufficit ad vitandum pec-
„catum idololatriæ. Quod si aliquis habens Dis-
„cretionem spirituum, vel speciali lumine à Deo
„imbutus certò sciat, nullam in apparitione illusio-
„nem subesse, is apparenti debitum cultum sine
„culpa præbere poterit; tutius tamen est, hujus-
„modi apparitiones rejicere, seque illis indignum
„fateri; atque omnia ad Confessarium vel Superi-
„orem referre, eique exactè & humiliter obedire
„exemplo S. Theresiæ (q), quæ tamen si evidenter
„cognosceret divino spiritu edocta apparitiones à
„Deo esse, nihilominus Confessario existimanti il-
„lusiones diabolicas esse morem gerere, & perso-
„nas sibi apparentes jussu ipsius spernere, & exhibi-
„lare non verebatur; donec à viro docto intellexit,
„id fieri non debere, quia imagini Redemptoris
„nostri, etiam à dæmone efformatæ, par est reve-
„rentiam & honorem exhibere.

CAPUT XX.

De Revelationibus, earumque discretionem.
*Quid de privatis censendum. Non esse desi-
derandas, nec illis temerè credendum. Tra-
duntur regulæ quibus vere à falsis discer-
nantur, ex persona, cui fit revelatio, ex
ipsa revelatione, & ex circumstantiis.*
*Addita quadam de verbis & phrasibus
mysticæ Theologiæ.*

OMnes visiones & apparitiones eò potissi-
mum tendere, ut aliquid occultum homi-
nibus reveletur, sive ad salutem & instructio-
nem, si à spiritu bono sunt; sive ad perniciem
& condemnationem, si à malo; ex his quæ ha-
ctenus dicta sunt, satis perspicuè constare arbi-
tror. Confessarium igitur est, ut de ipsis reve-
lationibus, earumque examine & discretionem
speciatim differamus. Licet enim de illis multa
sparsim præmissa sint, adhuc tamen plura super-
sunt accuratius pertractanda, ut quantum ferunt
exiguæ